

*Ніколаєва Тетяна Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри політичних технологій
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана*

ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ «КИЇВСЬКОЇ ФОРТЕЦІ»: ВІДГОЛОСКИ МИНУЛОГО ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.

Що найбільш приваблює туриста в Києві? Пам'ятки історії та культури, музеї виставки, етнографічні центри, культурно-релігійні об'єкти... Коли приїжджають туристи у місто, вони шукають вражень. Що може вразити у сучасному місті? Це те, що немає в інших. За даними соціологічних досліджень Київ за підсумками першого півріччя відвідало 850 тисяч іноземних туристів, що на 25% більше, ніж за аналогічний період минулого року [1].

Що ж більше всього приваблює туристів у нашому місті? Звісно перш за все це спорт та культура: «Євро-2012», «Євробачення»... Саме після цих подій місто стало дуже популярним серед європейських туристів. Але ці масштабні події відбуваються не часто. А туристичний бізнес це важлива економічна складова у розвитку міста. Виявляється, що туристична галузь у Києві, як відзначив начальник Управління з питань туризму та промоцій А. Тараненко, останнім часом приносить надходження до бюджету Києва більше 150 млн. грн. [2].

Як зацікавити? Чим новим? Можливо це нове є дуже старим, але цінним? Історичне пігрунття дає перспективу, а кам'яні споруди у дбайливих руках оживають. Ми захоплюємось фортецями Поділля, Галичини, Закарпаття, але навіть не уявляємо, що найбільша фортеця не лише України, а й Європи розташована у столиці, і площа її становить понад 1 тис. га. Надзвичайна історія її виникнення та побудови. Саме побудова фортифікаційних споруд зробила Київ найбільш укріпленим містом імперії.

Першу Печерську фортецю (внутрішнє коло) було створено на основі фортифікаційних укріплень Печерського монастиря часів Київської Русі. Розширення її і укріплення продовжувалося в козацькі часи XVII ст. насипаним земляним валом навколо Києво-Печерської лаври, з метою захисту від татар. Проте, на думку Миколи Закревського, стара фортифікація не могла б встояти проти нової тактики Карла XII, тому Пётро I наказує І.Мазепі перебудувати Печерську фортецю [3, 440]. Будували її козаки протягом десяти років. Лавру оточили оборонними стінами висотою шість метрів, вона стала цитаделлю. Лінія укріплень у 1713 році йшла від Печерська до Подолу, повз річку Либідь, пустирі, гаї та байраки. Упродовж XVIII–XIX ст. фортеця кілька разів реконструювалася. Листопадове повстання

у Польщі 1830-1831 рр., близькість до кордонів з Австрією та Туреччиною сприяла будівництву фортифікаційних споруд, що втілювалось вже за царювання Микола I, який давно мріяв створити у Києві міцну оборонну базу. Фортеця була побудована за проектом військового інженера, генерал-лейтенанта К. І. Оппермана (1765-1831.). Фортеця мала оборонні башти, казарми і брами, арсенальні майстерні, військовий шпиталь, мережу водопостачання і газового освітлення [4]. Київська фортеця була об'єднана в один комплекс, який складався з Старої та Нової Печерської фортець. У 1834 р. її перейменовано у Києво-Печерську цитадель. За статусом фортецю прираховували до першого класу і навіть у Європі вона вважалася однією з кращих. [5]

Окрім того існує думка, що вона без одного пострілу зруйнувала весь Печерськ...Крім того, що величезна кількість приватних будинків була знесена, ще на 50 років потрапили мешканці Печерська під дію "Еспланадних правил". Потрібна була відкрита рівна місцевість (еспланада - територія для прострілювання) перед фортечними укріпленнями. Відповідно до цих правил заборонялося будувати житлові кам'яні будинки, дозволялося лише одноповерхові дерев'яні нежитлові. Деякі споруди добудовувались до 1870 року. Основним будівельним матеріалом була київська жовта цегла. [6]

Цікавим є Госпітальне укріплення в системі Нової Печерської фортеці госпіталь з банею і водонапірною вежею, та оборонна споруда – "Косий Капонір, що нині є Національним історико-архітектурним музеєм "Київська фортеця" і був зведений в 1844 році. Напівпідземна споруда, з товстими стінами з цегли і каменю, з амбразурами та бійницями. Назва «Косий» від ведення артилерійського флангового вогню під кутом до земляного валу фортеці. [7]

Важливим є те, що велика частина споруд фортеці збереглися, але вони далеко не всі в тому стані, щоб стати привабливими історичними об'єктами міста. З усіх фортець лише Госпітальне укріплення, фортифікаційні об'єкти цитаделі розташовані у Києво-Печерській лаврі, музейний центр заводу "Арсенал", та "Мистецький Арсенал" можуть бути туристичними об'єктами.

Відокремлена від усіх вищезазначених споруд вежа № 4 – "Наводницька", що була зведена в 1833–1839 рр. задля спостереження та захисту Наводницького шляху, який пролягав між вежею та казармою кантоністів. Приміщення вежі також відіграло роль лазарету для кантоністів (неповнолітніх синів нижчих чинів, що від народження належали до військового відомства). В кінці ХІХ - була в'язницею для цивільних. В радянські часи – військова частина. Територіально вежа знаходиться за будівлею ЦВК, поряд з шикарними

паркінгами та новенькими хмарочосами..., де за парканом кругла будівля в аварійному стані, зі зруйнованим горищем. Ця башта, знедавна знаходиться на балансі "Київської фортеці" і є логічним продовженням меморіального комплексу, до якого входять Києво-Печерська Лавра, завод "Арсенал" і інші три оборонні вежі на Печерську.

Сучасні дослідження художньої творчості Т.Г. Шевченка, а саме малюнок "Васильківський форт у Києві" виявляється на думку завідувач Літературно-меморіального музею Тараса Шевченка О.Сьомки має носити іншу назву, а не ту, яка подається в Академічному виданні. Зображені Т. Шевченком об'єкти на досліджуваному малюнку не належать ні до Васильківських воріт, ні до Васильківського форту. Має бути назва: "Вежа № 4 та казарма військових кантоністів Нової Печерської фортеці". І це є не менш вагомою причиною реставрації вежі та перетворення її на громадський музейно-туристичний центр.

Фортифікаційні споруди Києва – завжди актуальна та цікава теми для туризму. Звісно, споруди, яким виповнилось кілька сотен років потребують реставрації і довершеності. Це є надзвичайно важливою особливістю нашого міста. Хоч Київська фортеця не брала участі у бойових діях, бо з розвитком артилерійських технологій та появою нарізної артилерії, втратила військового значення перетворившись на фортецю-склад. Проте історична цінність фортечного комплексу «Київська фортеця» робить сучасний туристичний Київ особливим. Адже це найбільша земляна фортеця Європи і вона має вписатись в архітектурно-історичне тло нашої столиці, з обов'язковою реставрацією цінних об'єктів. В даному випадку «Вежа-4 – Наводницька вежа» з комплексу «Київська фортеця». Можливо це буде важливим довершенням комплексу вражень від Києва – давньої європейської столиці.

Список використаних джерел

1. Киев посетило рекордное количество туристов за последние 4 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://biz.censor.net.ua/news/3083050/kiev_posetilo_rekordnoe_kolichestvo_turistov_za_poslednie_4_goda_infografika.

2. Там само.

3. Описание Киева. Сочинения *Николая Закревского*. [Електронний ресурс]. М.: 1868. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/view.html?&id=6930>.

4. Парнікоза І.Ю. Від нової фортеці до одного форту [Електронний ресурс] / І.Ю. Парнікоза. – Режим доступу: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Kyiv/LysaGora/History/Fort.html>.

5. Голованов О. Лисогірський форт – невивчена сторінка військового минулого Києва // Київська старовина. – 2002. – № 5 (347). – С. 21-27.

6. Київська фортифікація. Нова Печерська фортеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainaincognita.com/top-arkhitektura/kyivska-fortyfikatsiya-nova-pecherska-fortetsya>

7. Київська фортеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sakums.com.ua/tour/2690-kiyvaska-fortetsya>.

*Фастовець Оксана Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму НУФВСУ*

ХАЛЯЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ В'ЇЗНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У світі чисельність віруючих, які сповідують іслам досягає 1,6 млрд. осіб. За період 2010-2050 рр. чисельність прихильників вчення пророка Мухамеда на планеті зросте на 73% та становитиме близько 2,8 млрд., а прихильників християнства у 2050 р. нараховуватиметься трохи більше 2,9 млрд. осіб [1]. Тому, одним з перспективних напрямів туристського ринка світу стає халяльний туризм, орієнтований на мандрівників мусульман. Очікується, що до 2020 р. чисельність мусульманських туристів у світі зросте до 156 млн., а їх витрати сягатимуть 220 млрд. дол. Про це свідчать дослідження Глобального індексу мусульманського туризму (GTMI) 2018 р. [2], що були підготовлені аналітиками компаній Mastercard и CrescentRating.

У перекладі з арабського «халяль» означає «все, що дозволено та припустиме у ісламі» та відповідає нормам шаріату. Активний розвиток халяльного туризму пояснюється зростанням чисельності представників середнього класу, тому зрозуміло, що багато країн, намагаються залучити цю категорію мандрівників. Серед країн-членів ОІС (Організації ісламського співробітництва) до ТОП- напрямів відносять: Малайзію, Індонезію, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччину, Саудівську Аравію. Поза міжнародної організації ісламських країн позиції країн-лідерів посідають Сінгапур, Таїланд та Об'єднане Королівство. Необхідно зазначити, що хоча в Таїланді переважає буддизм, і лише на півдні проживає велика чисельність мусульман, країна перетворилася на популярне місце відпочинку, особливо для халяльних туристів з Індонезії, які шукають доступний відпочинок. Обсяги подорожей до Великобританії також зростають та у 2020 р. сягнуть 4,1 млрд. дол.